

קול צופיד

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



לך-לך - תשנ"ט 067a - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

האצבעות של כף היד וכי זה יותר צנוע. היום, באירופה, בר מינו הדבר הזה. אבל נחזור לענייננו.

"מתוך צניעות שהיה בה". אנחנו לא יודעים מה זה מעלה של צניעות! אנחנו לא מבינים מה זה דרגה של צניעות! אברהם אבינו נזקק לכבשן האש! עשר שנים היה בבית סוהר! יסורים! וכל זה לא חשוב! כשבאה שרה ואמרה לאברהם: "גרש האמה הזאת ואת בנה", ולאברהם היה צר הדבר הזה, אומר לו הקדוש ברוך הוא: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה". מכאן שאברהם היה תפל בנבואה לשרה אמנו. שימו לב! מסירות נפש של כבשן האש שרה לא נכנסה! בבית הסוהר שרה לא ישבה! אז היא זוכה בנבואה לדרגה יותר מאברהם אבינו! איך מגיעה לדבר הזה! אומרים חז"ל – "בזכות הצניעות שהיתה בה".

(הרבנית נכנסת), מרון הרב זצוק"ל מכבד וממתין לרבנית ואומר: "הקמתנו לרבנית שתגיע, אבל התחלנו לפני כי ראינו בכדי שאחריה במקצת. אז גם ברשות כבוד הרבנית..."

שואלים המלאכים את אברהם אבינו: "איה שרה אשתך, ויאמר הנה באהלה" – צניעות!

נשואים כל כך הרבה שנים ואברהם לא רואה את שרה! שרה לא מראה את עצמה לאברהם! זהו כח הצניעות! ובזכות כח הצניעות זכתה שרה אמנו לדברים נפלאים! ל-"כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה". דרגה גבוהה כל כך.

בזכות הצניעות שהיה בשרה אמנו, היא זכתה שאחרי שילדה את יצחק אבינו, כל הנשים נפקדו בזכותה, ול-"הניקה בנים שרה" ונעשה קידוש ה' גדול במעשה של שרה אמנו. זהו "צניעות של שרה".

וחז"ל אומרים, אנחנו עוד הלילה הזה גם הלילה של רחל אמנו. אנחנו נוהגים שאם חל שנה (יארצייט) של משהו בשבת, אנחנו מקדימים את זה, אבל לדעת הרמ"א מאחרים את זה. לכן היום ברחל אמנו תראו יותר הרבה עדות אשכנזי מאשר עדות ספרד. בליל שישי היו שמה יותר מעדות ספרד.

הכתוב אומר כך (ירמיה ל"א, י"ד): כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי כְּכִי תִקְרֹא רִחַל מִבֶּקֶה עַל בְּנֵיהָ מֵאַנְהָ לְהַנְחִים עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינֶנּוּ. אומרים חז"ל, עמד אברהם אבינו להתפלל על בניו, ואמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, אברהם! בניך חטאו [אחרי החורבן]! לך תוכיח אותם. כל האבות, כל האמהות התפללו, והקדוש ברוך הוא שלח אותם, לבו ותנו מוסר לבנים שלכם. עד שבאה רחל אמנו, הולכת למשה רבנו ישר, אומרת לו – איפה הבנים שלי? אמר לה מסרתי אותם ליהושע. הולכת ליהושע – איפה הבנים שלי? תמיד היו עוברים ליד קבר רחל, נכנסים ומתפללים, ועכשו אין! אז אמר לה שהוא מסר אותם לנביאים.

מי הנביאים? אמר לה – שמואל... הלכה לנביאים, איפה הבנים שלי? אמר לה שמסר אותם למלכים, לשאול, לדוד המלך. הלכה אליהם – איפה הם? אמרו לה שמסרו אותם הלאה. הגיעה עד חזקיה המלך – איפה בניי? אמר לה שמסר אותם למנשה. הלכה למנשה – איפה בניי? אמר לה שמסר אותם לאחאב. הלכה לאחאב – איפה בניי? אמר לה – גלו! שאלה: איפה הבית? אמר לה – חרב! הלכה לקדוש ברוך הוא, אמרה לו: רבוננו של עולם – איפה בניי? הלכתי ממשה והלאה אצל כולם והם לא נמצאים אצל אף אחד מהם! אמר לה – חטאו והגלית אותם מפני שהם חטאו. אמרה לו, רבוננו של עולם, חטאו – למה לא מחלת להם? אמר לה: עבדו עבודה זרה. אמרה רחל: רבוננו של עולם, אני – מסר לי יעקב סימנים ומסרתי את הסימנים ללאה! לפי הדים היה אסור לה לעשות כך, הרי זה היה סוד שבין יעקב לרחל, מה את מגלה! אבל אמרה רחל שלא רצתה להעליב את אחותה והיתה מוכנה למסירות נפש שכזאת. אם כן למה, הקדוש ברוך הוא, לא ריחמת על בניי? אמר לה הקדוש ברוך הוא, קול נהי נשמע, קול בכי תמרורים... כתוב "קול ברמה" – שדיברה בצורה תקיפה! אמר לה הקדוש ברוך הוא: "מִנְעִי קוֹלְךָ מִבֶּקֶה וְעֵינֶיךָ מִדִּמְעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפְּעֻלָּה", תמשיכי להתפלל! תמשיכי! "וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב". באים מאתייפיה ובאים מרוסיה, באים וחוזרים מארץ אויב, אבל היא עדיין לא שותקת! אלא ממשיך

השיעור לעילוי נשמת:

מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל
ורבי יעקב יוסף בן מרגלית זצ"ל



פרשת השבוע: לך-לך

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשנ"ט.

שיעור לנשים, מוצאי שבת פרשת לך-לך,

מוצאי י"א בחשוון - פטירת רחל אמנו

כבוד יושבת ראש "אמונה", הגברת הנכבדה מרת מינה פנטון ה' ישמרה ויחייה עשושה רבות להגדיל תורה ולהאדירה, ואלה העוזרות והמסייעות לה, נשים יקרות הנמצאות כאן, המאזינות והצופות.

אנחנו קראנו היום בפרשה (בראשית, י"ב, י"א-י"א), פרשת לך-לך "וַיְהִי רָעָב בְּאֶרֶץ וַיֵּרָד אַבְרָם מִצְרָיִם לְגֹרֶשׁ שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ. וַיְהִי כִּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹאֵ מִצְרָיִם וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרִי אִשְׁתִּי הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יָפֶת מְרָאָה אֶתְּ. אֹמֵר רַשִׁי: "הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי – מִמִּדְרָשׁ אֲגִידָה: עַד עַכְשֵׁי לֹא הִכִּיר בַּה מִתּוֹךְ צִנִּיעוּת שְׁבַשְׁנִיהָ וְעַכְשֵׁי הִכִּיר בַּה עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה. דְּבַר אַחֵר, מִנְהַג הָעוֹלָם שֶׁעַל יְדֵי טוֹרַח הַדֶּרֶךְ אָדָם מֵתְבַּהֵל, וְזֹאת עֲמִידָה בִּיּוֹפִיָּה".

ובמקום אחר (בהמשך, שם פסוק י"ד) כתוב: "וַיְהִי כִבּוֹא אַבְרָם מִצְרָיִם וַיִּכְרְאוּ הַמִּצְרִים אֶת הָאִשָּׁה כִּי יָפָה הִוא מְאֹד, וְשָׁם פִּירַשׁ רַשִׁי: "וַיְהִי כִבּוֹא אַבְרָם מִצְרִימָה – הִיָּה לוֹ לֹמֵר כְּבֹאֵם מִצְרִימָה אֲלֵא לִמַּד שֶׁהִטְמִין אוֹתָהּ בְּתִיבָה וְעַל יְשִׁי שֶׁתִּבְעוּ אֶת הַמֶּכֶס פִּתְחוּ וְרֹאוּ אוֹתָהּ".

ולכאורה כל הדבר הזה הוא דבר פלא! וכי אברהם אבינו לא מכיר את אשתו? אברהם אבינו! חז"ל אומרים שכאשר אדם הולך לקדש אשה אז צריך לראות אותה קודם שלא תתבזה עליו, מדין "ואהבת לרעך כמוך", ואברהם אבינו מתעלם מהדבר הזה! היעלה על הדעת?

מה נאמר! ששרה אמנו היתה צנועה – הנה יש רב גאון עוזנו ותפארתנו בעל ה"בן איש חי" ספר שלם (הרב זצוק"ל מראה את הספר לקהל) שכל הספר מדבר איך הנשים צריכות להתנהג, הכל בצורה מוסרית. אבל חבל שהוא כתב את הספר בלשון ערבית, בכל מקרה היום תרגמו את זה לעברית, אבל מי שמבין את השפה הערבית כפי שהוא כתב את זה, זה דברים נפלאים. אבל גם עכשו שזה מתורגם, הדברים הם דברי מוסר נפלאים. אחרי שהוא חיבר את הספר שאלו אותו הנשים למה אתה, כבוד הרב, נותן רק לנו מוסר, ולגברים אתה לא נותן מוסר? אתה לא מוציא ספר לגברים? אז אמר להם: "וכבר חיברתי ספר גם איך הגברים צריכים להתנהג, אבל עכשו בספר הזה אני מדבר אליכם, אבל כל הספר הזה מדבר על מעלה של אשה וחשיבות של אשה, ועל דרך של אשה ועל מוסר של האשה ואיך צריכה להתנהג, זריזות, נקיות, חכמה, תבונה... מלמד כאן איך ללכת.

אז בגמרא יש מחלוקת מי היה יותר צנוע, אברהם היה יותר צנוע או שרה היתה יותר צנועה, זה הויכוח. אז את מי צריכים לשבת. רש"י שרצה להתעלם מכל זה, כתב כלשון הזה: "מתוך צניעות שבשניהם", היה לו לדייק ולכתוב "מתוך צניעות שבשרה אמנו", אבל כתב: "מתוך צניעות שבשניהם". למרות שבגמרא אמרנו שיש מחלוקת בדבר הזה.

הוא (הרב בעל הבן איש חי זיע"א) כותב כאן דבר שכיום מי שקורא את זה תמה מה זה הדבר הזה. הוא כותב שהיום (בזמנו) באירופה היו הנשים לובשות שרוולים ארוכים עד קרוב לאצבעות והיו לובשים שמלה ארוכה עד למטה והיו הולכים בדרך צניעות רק שהיו פותחים קצת בבית הצואר. אז הוא מייפץ להן לנשים שבבל שנוהגות ללבוש כמו הלבוש של נשות אירופה שיקפידו לסגור את בית הצואר. כבר אז הרב דיבר על תקופתו. ואומר, שעדיף לקחת את השמלות שתופרים באירופה שזה עם כפתור ליד



קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



לך-לך - תשנ"ט 011 - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

כשהבעל מקדש - לכתחילה, הבעל צריך לשתות לפחות מלא לוגמיו, כלומר רוב רביעית של יין או מיץ ענבים.

אם הוא לא יכול לשתות - שיתן לאחר לשתות מהיין.

אם היין חזק ואין מי שיכול לשתות את כל שיעור השתיה בבית בבית אחת - יכולים לשתות בצרף, כלומר שכל אחד ואחד מבני הבית ישתה קצת עד שביחד שנו את כל שיעור השתיה המוחייב כנ"ל שהוא רוב רביעית. מהדין הבעל מקדש ושותה יין, ובזה יצאו כולם ידי חובתם, והוא יכול להניח את היין על השולחן ואין חיוב לאשה ולבני הבית לשתות מהיין של הקידוש. אבל יש משתי טעמים חיוב לבני הבית לטעום מהיין של הקידוש.

טעם ראשון: משום חיוב מצוה. הרי קידשו על היין, ויש חיוב מצוה בשתיית היין שקידשו עליו. **טעם שני: לצאת מכל ספק בשתיית משקים באמצע הסעודה.** הנה לו יצויר שהבעל קידש על היין בבית, והאשה לא רוצה לטעום מהיין ולא טועמת יין, ונניח שגם הבנים לא טועמים מהיין - מכל מקום יצאו ידי חובת קידוש, שהרי אין חיוב לשתות, לא לאשה ולא לבנים ואפילו הגדולים, ואפילו אם לא היה חיוב מצוה - אף על פי כן יצאו ידי חובת קידוש.

אבל תהיה להם בעיה אחרת - שכן אם באמצע הסעודה ירצו לשתות מים - יכנסו לספק ולבעיה האם יהיה מותר להם לשתות מים או שאסור יהיה להם לשתות מים, ואם ירצו לשתות טמפו (מיצים ממותקים לסוגיהם) - בעיה! כמו כן, אם באמצע הסעודה ירצו לשתות יין - יצטרכו לברך ברכת "בורא פרי הגפן".

אבל אם טעמו מהיין של הקידוש כשהבעל קידש, יוכלו האשה ובני הבית באמצע הסעודה לשתות מים וכל משקה אחר בלי ספק ובלי בעיה כלשהי, וגם יוכלו לשתות יין באמצע הסעודה והכל, כיון שכבר טעמו מהיין. הטעימה מהיין היא גם חיוב מצוה וגם בשביל שאם ירצו לשתות באמצע הסעודה לא יהיה להם שום ספק.

כל השובע כולו, איש או אשה שאוכלים (עם נטילת ידיים ופת), ובאמצע הסעודה רוצים לשתות מים - יש מי שאומר שחייבים לברך ברכת "שהכל נהיה בדברך", ויש מי שאומר שכיון שברכו ברכת "המוציא לחם מן הארץ" - פטרו גם את המשקים שברכתם "שהכל". וכתוב בשולחן ערוך: ירא שמים - לפני שהוא אוכל - יקח מים ויברך "שהכל נהיה בדברך" ויכוון לפטור את המים שבתוך הסעודה.

אני רואה שהרבנית? הגיעה, ברוכה הבאה, אשה פעילה שפעלה הרבה וממשיכה לפעול בחסד, שה' יאריך ימיה בטוב וגם לבעלה, אורך שנים ושנות חיים - ברכה והצלחה.

היה רב גדול, היו קוראים לו חכם צדקה עליו השלום, דודו של מי שהיה ראש ישיבת פורת יוסף שהלילה הוא יום ההילולא שלו. הוא היה חסיד גדול. פעם הזדמן לסעודת ברית מילה שהוא היה גם המוהל, ולא היה לו נעים לבקש מים לפני הסעודה, והושיבו אותו לסעודה, והתחיל לאכול, ובאמצע הסעודה היה צמא למים. מה יעשה? אם יבקש מים - יכנס לבעיה ולספק האם יוכל לברך "שהכל" או לא יברך "שהכל" וכיון שהוא היה מאוד מחמיר וזה דבר שיש בו מחלוקת, לא יכל לבקש מים. הוא חשב לבקש שיביאו לו דבר מה שברכתו "שהכל" גם באמצע הסעודה כגון סוכר שלא בא מחמת הסעודה ואין ברכת "המוציא" פוטרתו ובה יפטור את כל המשקים - גם לא רצה, כי חשש שמא יתמהו המסובים מה החכם הזה מבקש סוכר באמצע הסעודה, אין זה יפה!

אז מה יעשה? והרי הוא צמא! ישב וישב עד שהגה רעיון, הוא לקח בידו מעט מלח, ובעל הסעודה שם לב לזה וראה איך שהרב לוקח מעט מלח ומסתכל עליו ומחזיר אותו בחזרה למלחיה. אז פנה לבעל הסעודה ושאל אותו האם יש לו מלח עבה מעט יותר ממלח דק זה? אמר לו בעל

הקדוש ברוך הוא ואומר לה עוד הפעם (שם, ט"ז): "יגש תקנה לאחריך נאם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם", כשבאים מאתיפיה לכאן וימשיכו מדרך מאתיפיה ומרוסיה זה לא טוב, אלא שיבואו לכאן ואז - "וְשָׁבוּ בָנִים לְגִבּוֹלָם"! ללכת ללמוד תורה ולקיים מצוות! גם שרה אמנו וגם רחל אמנו צריכות ללכת ולהמשיך להתפלל היום גם כן על כלל ישראל.

ראינו ששרה אמנו היתה בדרגה גבוהה, דרגה גדולה. יש הלכות עשה שהזמן גרמא או לא הזמן גרמא, ויש הלכות שהגברים חייבים בהן וגם נשים חייבות בהן. אבל יש מצוות, כמו שכתוב ב"במה מדליקין" שהן מצוות מיוחדות לנשים, כגון: "עשרתן? ערבתי? הדליקות את הנר", זה כבר שייך לאשה, ולמעשה כל מה שיש מצוה בבית זה בשליטה של האשה, האשה צריכה לפסוק והאשה צריכה להחליט.

נכון הוא הדבר שהגברים לומדים הלכות והגברים לומדים דינים, אבל כל אשה ואשה, בכל בוקר שמברכת ברכות השחר, מברכת את ברכות התורה, כך שגם אשה חייבת ללמוד, וחייבת ללמוד הלכות ולפחות אותן הלכות שהיא צריכה לטפל בהן. ולא תגיד האשה שהבעל יעשה והאיש יעשה, אלא היא תקח את זה על אחריותה.

למשל: קידוש בליל שבת. רגילים שהבעל מקדש. ההלכה היא, שכמו שבעל חייב בקידוש, כך גם אשה חייבת בקידוש. ואומר לכן יותר חמור. האשה - אליבא דכולי עלמא - חייבת בקידוש **מדאורייתא, מדין תורה!** ואילו לגבי גברים יש מחלוקת שכיון שכבר התפללו שמא כבר יצאו ידי חובה או לא. לכן ההלכה היא **שאשה חייבת מדאורייתא**. אמנם גם הבעל חייב מדאורייתא, אלא שיש רבנים שאומרים שכיון שהבעל התפלל ערבית והאשה לא התפללה ערבית, ממילא הבעל כבר אמר: "ברוך מקדש השבת" והאשה לא אמרה, אז היא עדיין חייבת מדאורייתא, ואילו הבעל אינו חייב אלא מדרבנן, ולכן הוא לא יכול לכאורה להוציא את אשתו ידי חובה! ולפי זה היה ראוי שהאשה היא שתקדש ותוציא את בעלה ידי חובת קידוש! ויש אומרים שהאשה לא תסכים לקדש, וזה לא נעים וכדו' - לכן כשהבעל בא הביתה אומר לאשה "שבת שלום" והיא עונה לו "שבת שלום" ונמצא שקידשה בזה את השבת מן התורה, ואז שניהם חזרו להיות חייבים רק מדרבנן והבעל הוא שמקדש.

והנה, אם הבעל לא בבית, או שלא מרגיש טוב, או שנסע וכל כיוצא בזה - האשה חייבת לקדש! או נאמר אחרת: הבעל שוכב במטה ולא יכול לקום מהמטה ולקדש - במקרה כזה האשה מקדשת ומוציאה את בעלה ידי חובה, מפני שהיא חייבת מדאורייתא באותה מידה שגם הבעל חייב מדאורייתא. אשה שיש לה בנים בגילאי בר מצוה והלאה ובעלה לא יכול לקדש כנ"ל - הדין הוא שהיא מקדשת והם לא מקדשים, אלא אם כן היה הבן בוגר (יותר מגיל בר מצוה) שאז הוא חייב במצוות מיוחדות, או אז הבן יכול לקדש. אחרת - האשה מקדשת.

אומר המשנה ברורה, שבמידה ויש אורחים ואין זה נאה שהאשה היא זו שמקדשת ומוציאה אותם ידי חובה - אז ניתן לכבד את האורחים בקידוש. ואם האורח הוא עם הארץ ולא יודע לקדש, אז תאמר לו שהיא תקדש בלי מנגינה והוא יכוון לצאת ידי חובה מהקידוש **שהיא מקדשת בתור מאחרת ובעלת הבית**. ואז לו לאותו האיש שאשה צריכה להוציא אותו ידי חובה משום שהוא לא יודע לקדש...

אם אשה לא יודעת לקדש, ויש לה בבית ילד שהוא בגיל פחות משלוש עשרה שנה ויום אחד - אומרת לילד שכיון שהוא למד בתלמוד תורה ויודע לקדש, שיקח את הקידוש ויקרא בברור ובקול רם מילה במילה, והיא תאמר אחריו בלחש כל מילה שהוא אומר עד הסיום של ברכת "מקדש השבת". אחרת - הקידוש של ילד שהוא פחות מבן שלוש עשרה שנה ויום אחד לא מוציא את האשה ידי חובתה באשר היא חייבת בקידוש מן התורה ככל אדם מישראל, ולא תוכל לאכול עד אחרי הקידוש שהיא בעצמה תקדש כאשר ביארנו.



קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



לך-לך - תשנ"ט 011 - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

והדין משתנה אצל אשה שרגילה להתפלל תפילת שחרית. אשה שרגילה להתפלל תפילת שחרית בכל יום וגם בשבת, תוכל לאכול ולשתות בבוקר כל עוד היא לא התפללה [אלא אם כן היא לא מרגישה טוב פדינה כדלעיל שהיא נחשבת בכלל חולים], ורק אחרי שהתפללה לא תוכל לאכול ולשתות קודם קידוש.

ואשה שלא קבעה לעצמה להתפלל תפילת שחרית בכל יום, אלא היא מתפללת כל היכא שהיא יכולה אבל אם היא לא יכולה מכל סיבה היא לא מתפללת שחרית, כך שהיא יכולה לפעמים להתפלל ולפעמים לא, וגם בשבת מתפללת לפעמים ולפעמים לא מתפללת שחרית בשבת – הדין של אשה זו משתנה לפי מה שהיא קבעה לעשות באותה השבת, שאם היא קבעה להתפלל תפילת שחרית של שבת – תוכל לאכול ולשתות כל עוד לא התפללה, ואחרי שהתפללה לא תוכל לאכול ולשתות עד שתקדש; ואם בשבת אחת היא לא מתפללת שחרית מכל סיבה שהיא – לא תוכל לאכול ולשתות מאומה עד שתקדש.

לכן צריכים מאוד מאוד להזהר, וטוב שכל אשה תקבל על עצמה לפחות בשבת להתפלל תפילת שחרית, ואז אם תרצה לאכול ולשתות קודם התפילה לא תתחייב בקידוש. אחרת – אם היא לא מתפללת בבוקר וגם בשבת נזהרת, לא תוכל לטעום מאומה עד שתקדש.

דיני הקידוש בשבת בבוקר קל יותר מדיני הקידוש בליל שבת. הנה אשה שמקדשת לעצמה לא חייבת לקדש על יין דוקא אלא יכולה לקדש על בירה וכדומה. ואם יש "קידוש" בבית כנסת בשבת בבוקר על שמחות שונות כגון שבת חתן או ברית, בר מצוה וכדומה, ומביאים כיבוד ועושים קידוש אחרי התפילה. אם אשה נמצאת בבית הכנסת ושומעת את הקידוש שמקדשים שם – חייב המקדש לכוון להוציא את כל הציבור בקידוש שלו וגם את ציבור הנשים שנמצאות בעזרת הנשים ושומעות את הקידוש שהוא מקדש, וגם האשה שנמצאת שם צריכה לכוון לצאת ידי חובתה בקידוש ששומעת מפי המקדש.

כשקידש בבית הכנסת וכיוון להוציא את ציבור כל השומעים ידי חובתם, ואחרי הקידוש הגישו מים לשתות, לא תוכל האשה ששמעה את הקידוש לשתות מהמים ללא ברכה על סמך הברכה שביד המקדש על היין – למרות שברכת "בורא פרי הגפן" פוטרת את כל המשקים (והוא הדין גם כל איש בציבור ששמע את הקידוש מפי המקדש), ולא רק זה, אלא גם אם יגישו תמרים לא תוכל לאכול מהם על סמך הקידוש (ה"ה הדין גם איש). ואם ירצו לשתות מים או לאכול תמרים, יוכלו באחת משתי האפשרויות: או שישתו רביעית יין או מיץ ענבים, או לאכול עוגה שיעור כזית, או קוגל שיעור כזית או בורקס שיעור כזית, או כל מזונות בשיעור כזית. אחרת – מי שלא אוכל/ת שיעור כזית מזונות או שלא שותה שיעור רביעית יין – לא יוכלו לאכול או לשתות מאומה ואפילו מים בלבד [והטעם שכדי שהקידוש יאפשר אכילה או שתיה צריך לעשותו במקום סעודה ויאכל שיעור הראוי לאכילה שייקרא סעודה].

וכשבאים הביתה, מהדין לא צריכים שוב לקדש, ומכל מקום טוב לקדש פעם נוספת בכדי שיוכלו לשתות מים או יין בתוך הסעודה בלי ברכה. ואם הבעל שמע קידוש בבית הכנסת ואכל שם שיעור כזית מזונות או שתה שיעור רביעית יין אבל אשתו היתה בבית ולא שמעה קידוש עדיין – יכולה האשה לקדש לעצמה אם הבעל איחר אחרי התפילה ואז תוכל לאכול ולשתות, ואז כשבעלה יבוא מבית הכנסת יוכל לקדש שוב פעם למרות שגם הוא וגם אשתו עשו קידוש, מפני שבבוקר הקידוש הוא ברכת "בורא פרי הגפן" בלבד.

וצריכים להזהר בקידוש שעושים בבית הכנסת בעבור שרגילים להביא עוגות או בורקס או קוגל – שלא לאכול מהם הרבה. אני רגיל לומר תמיד שלא לאכול הרבה משום שאולי לא עלה בידו של בעל השמחה להביא הרבה מזונות ושמה זה לא יספיק לכולם, ואם יקח אחד מהציבור שתי

הסעודה, אמנם יש לי, אבל לשם מה הרב צריך מלח באמצע הסעודה? או אז אמר לו הרב שהוא רוצה לברך "שהכל" על המלח בכדי לפטור אותו בברכת "שהכל" על המים היות והוא צמא ורוצה לשתות מים. אמר לו בעל הסעודה, אדוני הרב – על מלח לא מברכים שהכל! על סוכר מברכים! אמר לו הרב, אהה, סוכר אתה אומר? אז תביא סוכר! אתה אמרת! אז תביא סוכר! כל זה עשה הרב בכדי לצאת מהספקות.

אשר על כן, כל אדם צריך לדעת שבכל השנה כולה יש בעיה וספק לשתות מים באמצע הסעודה. על כן, או שיקח סוכר כמו חכם צדקה ויברך עליו "שהכל" לפטור את המים שברצונות לשתות, או שיקח סוכריות וכדומה. ולמעשה, אם אין לו דבר מה שברכתו "שהכל" כדי לפטור את המים שברצונו לשתות, יוכל לשתות מים בלי ברכה, אבל לא ינהג כן לכתחילה אם הוא יודע שירצה לשתות מים בסעודה ולא יכניס עצמו לספקות אלו, ויעשה כפי שבארנו, שיברך על מעט מים קודם הסעודה ויכוון בזה לפטור את כל המשקים שבתוך הסעודה.

קידוש בשבת בבוקר:

יש בעיה בקידוש של שבת בבוקר, ואסביר מדוע. הנה ביום חול, אדם שקם מוקדם בבוקר ורוצה לשתות כוס מים קודם התפילה – מותר לו הדבר. אבל אם קם בבוקר מוקדם ורוצה לשתות כוס קפה קודם התפילה – אסור. כמו כן, כל מאכל אסור קודם התפילה, ואם רוצה לאכול עוגה קודם התפילה – אסור. והטעם, שאין זה הגון שיאכל עוגה או שישתה כוס קפה קודם התפילה! ומכל מקום, אדם שמאוד רעב או מאוד צמא, נחשבים לחולים ודינם שונה.

הנה ישנם אנשים שלא קמים להתפלל מוקדם עם הנץ החמה, וכגון בשבת, וכיוון שכן – קשה להם להמתין מלאכול עד אחרי התפילה והם רעבים וצמאים – יוכלו לשתות כוס תה ואפילו כוס קפה קודם התפילה, כיוון שבכלל חולים הם.

ישנם אנשים **שבכל שבת הם חולים**, ולפני התפילה בבוקר אוכלים עוגה ושותים קפה, אמנם מותר להם מדין חולה וכמו שאמרנו, וזה ברור, אבל יזהרו שבשעה שאוכלים את העוגה שלהם או ששותים את כוס הקפה שלהם, שלא ישבו במרפסת לעיני כל העוברים והשבים שרואים אותם אוכלים ושותים קפה! אני עצמי ראיתי פעם אדם שהיה צריך לבלוע כדור לרפואתו, ולקח את הכדור לבלוע אותו במרפסת ביתו, והיה זה מוזר ומשונה בעיניי, כיון שדרך העולם לשתות כדור לרפואה במטבח ליד הכיור וכדומה ולא במרפסת בפרהסיא. עד כאן הדין לשאר ימי השבוע. לעניין שבת הדין שונה כדלהלן.

בשבת יש בעיה באכילה או בשתיית קפה קודם התפילה. יש מי שאומר, וכך מביא "המשנה ברורה", שאמנם אדם חולה מותר באכילת עוגה ושתיית קפה קודם התפילה אלא שעליו לעשות קידוש קודם האכילה והשתיה. ומה שכתוב בשולחן ערוך שיכול לשתות מים – אז שישתה מים! אבל לא קפה ולא עוגה. וה"כ החיים" אומר שאין הדבר הגון לאכול עוגה או לשתות קפה קודם התפילה, וגם זה מהדברים המהוגנים לעשות קידוש קודם תפילה בשביל לשתות או לאכול, אלא שבדיעבד מקילים כיון שללא אכילה ושתייה הוא לא יוכל להתפלל. כל הדין הנ"ל הוא לגבי חיובי האיש.

בעניין אשה שרוצה לאכול או לשתות קפה בשבת בבוקר הדין הוא כך: ביום שבת בבוקר יש דינים שונים לכל אשה בנפרד. ולפעמים הדין משתנה באותה אשה עצה במצבים שונים. הכיצד?

אשה שבשאר ימות השבוע לא רגילה להתפלל תפילת שחרית אלא תפילת מנחה בלבד, וגם בשבת לא מתפללת תפילת שחרית בבוקר אלא במנחה בלבד – רוב הפוסקים אומרים שאם בעלה לא נמצא בבית כדי לקדש לה וכגון שהיה קידוש בבית הכנסת וכל כיצא בזה, אסור לה לשתות קפה או קפה עם חלב, למרות שבכל בוקר בשאר ימות השבוע היא שותה ואוכלת כדרכה למרות שהיא לא מתפללת, מכל מקום בשבת לא תוכל לאכול ולשתות אלא אם כן מתקדש תחילה. והטעם, משום שחובת הקידוש בשבת הוא אותו חיוב בלילה וביום.



קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



לך-לך - תשנ"ט 011 - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל



ואמרה "אתה חוננתנו" בברכת "אתה חונן", אז תוכל לשטוף כלים ולהדליק או לכבות חשמלים וכן לעשות כל מלאכה שהיתה האסורה בשבת. האפשרות השניה היא שתאמר האשה: "ברוך המבדיל בין קודש לחול" ואז תוכל לעשות כל מלאכה האסורה בשבת. ומכל מקום, אמירת "ברוך המבדיל בין קודש לחול" אינה מועילה אלא לעשיית מלאכה, אבל אינה מועילה להתיר אכילה ושתייה, ואפילו אם התפללה ערבית ואמרה "אתה חוננתנו" לא הותר לה לאכול ולשתות עדיין עד שתבדיל על יין כדון. מה תעשה אשה שבעלה מאחר והיא רוצה לאכול, האם יכולה לאכול או לא יכולה לאכול? האם חייבת להבדיל או לא?

כתוב בשולחן ערוך כד: "נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש". זו סברת הרמב"ם וכך פסק בשולחן ערוך, ויש מי שחולק בשו"ע, כך שדין הוא כדל"ל "סתם ויש" בשולחן ערוך. והרמ"א אומר: "ועל כן לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים". ומכיון שאשה חייבת מדאורייתא ויש מי שאומר שאשה לא חייבת מדאורייתא, לכן אשה לא תבדיל אלא תשכונו מאיש שחייב מדאורייתא אליבא דכולי עלמא. אבל לדעת הרמב"ם ולדעת השולחן ערוך האשה חייבת בהבדלה מדאורייתא.

והנפקא מינה בזה היא אם הבעל לא יודע להבדיל או שלא יכול להבדיל, כי אז האשה תבדיל לו ותוציא אותו ידי חובתו, מפני שגם הוא וגם היא חייבים בהבדלה מדאורייתא.

אמנם, כתב הרמ"א שנהגו הנשים שלא לטעום מהיין של ההבדלה ולא לשתות ממנו. וזה מנהג טוב, ואם כך נהגו שלא יטעמו, אז שלא יטעמו. בסימן אחר כתוב בשו"ע שאם אדם הבדיל בבית כנסת ובא הביתה וכבר יצא ידי חובה, הדבר הטוב ביותר הוא שאם הבעל שומע הבדלה בבית הכנסת ולא יודע אם אשתו הבדילה או לא הבדילה – שיעשה תנאי ויאמר: אני שומע הבדלה עכשו והולך הביתה, והיה אם האשה לא הבדילה אינני מתכוון לצאת ידי חובה, אבל אם היא כבר הבדילה אני מתכוון לצאת ידי חובה.

אשה שבעלה מאחר ולא נמצא ולא נעים לה לבקש מהשכן שיבוא ויבדיל לה ואין מי שיבדיל לה, לא תאמר שתמתין עד למחר ולעת עתה לא תשמע הבדלה, אלא עליה לדעת שהיא חייבת בהבדלה בין למאן דאמר שזה מדאורייתא ובין למאן דאמר שזה מדרבנן, ואסור לה לאכול עד שתבדיל. היה רב אחד שהחמיר על עצמו ונשאר רעב מבלי יכולת להבדיל עד שהביאו לו יין למחר בבוקר, אבל לא כתוב בשום מקום שאשה חייבת להשאר רעבה כשלא יכולה להבדיל! על כן, אשה שרוצה להבדיל על יין תוכל להבדיל על יין, וכן על מיץ ענבים, ואם לא רוצה להבדיל על יין או על מיץ ענבים תוכל להבדיל על כוס בירה שחורה. ואם אין לה בירה שחורה – תוכל להבדיל על כוס טמון (כל מיץ ממותק) רק לא תבדיל על כוס מים ואז תוכל לאכול. **ותזכור ותדע שאסור לה לאכול קודם הבדלה באותה מידה שאסור לבעלה לאכול קודם הבדלה.**

אין לחשוב שדיני קידוש והבדלה אינם חלים אלא על הבעלים והגברים אבל לא על הנשים, ואין זה נכון, אלא דיני קידוש והבדלה חלים גם על גברים וגם על נשים אותו הדבר. ידוע שבדרך כלל ניהול הבית תלוי על צוורה שלה אשה. הרב בעל הבן איש חי עליו השלום בספרו "חוקי נשים" כתוב שיש אשה שממתינה עד שעה לפני שיבוא בעלה לבית ומתחילה לבשל את האוכל וכך היא מבשלת את האוכל במהירות ובבהילות. ואילו יש אשה חכמה שמתחילה בבישולים כמה שעות קודם שבעלה מגיע, וכך התבשל נעשה במתינות ויוצא טעים וטוב, וזה דבר חשוב מאוד.

אמרנו שהערב זה ההילולא של גאון עוזנו ותפארתנו ראש הישיבה – דודי - הגאון הרב יהודה צדקה עליו השלום, ואמא שלו שהיתה אחת הצדקניות הגדולות, היתה מבשלת לבעלה והיתה יותר למדנית ממנו, ובכל פעם שהיתה מבשלת לבעלה היתה מתפללת ואומרת: "יהי רצון שיהיה האוכל הזה שאני מבשלת לבעלי ערב לחיכו", וגם ערב שבת כשהיתה שופתת את סירי התבשילים על הגחלים היתה מתפללת ואומרת: "מאכלים אלה

מנות יגרום למתפלל אחר שלא יקבל מנה ותהיה בושה גדולה לבעל השמחה. זה מדין חסד. גם מדין אחר צריכים להזהר שלא לאכול הרבה בכיבודים שמגישים בשבתות בבית הכנסת:

אדם חייב לאכול ביום שבת "לתאבון". כל סעודות השבת, שימו לב, דינם שוה בין לאיש ובין לאשה. גם דין לחם משנה שוה אצל האיש ואצל האשה, וכן קידוש דיניו שוה, וכן דיני סעודה שלישית חלים בשוה על איש או על אשה, גם דיני סעודה רביעית שווים לאיש ולאשה ואין שום נפקא מינה ביניהם, כך שאם הבעל לא אוכל סעודה שלישית בבית – חייבת האשה לאכול סעודה שלישית ולברך "המוציא" על לחם משנה. ואם אין לה לחם משנה – תקח שתי פרוסות ותברך עליהם, וזאת למרות שאינה אוכלת אלא פרוסה אחת, ובלבד שיהיה כבוד שבת. כמו כן לא תאכל סנדוויץ' באקראי, אלא תאכל על שולחן שבת עם מפה פרוסה לכבוד שבת קודש.

בכל השנה כולה – אדם שאוכל קוגל בנפח של כף יד (כך אני רגיל לומר שיש לשער), יש בזה שיעור וחייב בברכה אחרונה. ואם אדם לוקח שתי מנות קוגל או שלוש מנות קוגל (בכל השנה כולה ואין הבדל בדין זה בין איש לאשה) – יש בזה בעיה. מה הבעיה? יש מי שאומר שאדם שאכל שלוש פרוסות קוגל, שהם בשיעור של קרוב ל-180 גרם – עליו לברך ברכת המזון. וזאת, למרות שברכת קוגל היא "מזונות", חייב בברכת המזון אם אכל 180 גרם ממנו. כמו כן, אדם שאוכל 180 גרם מיני מזונות כגון עוגות וכדו' הדין כן. אלא שיש להזהר שלא לאכול בין 180 גרם ל-240 גרם מזונות, שאז נכנס לספק ברכה אחרונה, אלא יזהר לאכול פחות מ-180 גרם מזונות שאז יברך ברכת "על המחיה" אחריהם, או שיאכל יותר מ-240 גרם מזונות שאז חייב בברכת המזון בודאי. ויש מי שאומר, שכיון שהקוגל מבושל דינו כמו אטריות מבושלות שלא מברכים עליהם ברכת המזון גם אם קבע עליהם סעודה. ואף על פי כן יש להזהר בכך, כיון שגם על אטריות ועל כוסכוס יש מחלוקת גדולה בין גדולי עולם אם ברכתם הראשונה "המוציא" או "מזונות" כשאוכלים מהם שיעור קביעות סעודה.

כיום עושים כוסכוס מקמח חיטה. אבל הסיבה האמיתית למחלוקת הפוסקים בדין זה היא משום שפעם היו עושים כוסכוס מלחם מפורר דק דק, והיה זה חכמה ואומנות שרק בודדות ואומניות הכירו באומנות זו, ולכן הסתפקו אם ברכתו "מזונות" או "המוציא". עד כדי כך שנפסקה ההלכה בזמננו, שאסור לאכול אטריות או כוסכוס כמות שהם, אלא יש לאכול לחם גמור ולברך עליו "המוציא" ולפטור בזה את האטריות ואת הכוסכוס. מכל מקום כיום קיבלנו לברך על אטריות ועל כוסכוס ברכת "מזונות" לפנייהם.

ועל כל פנים מוסכם בפי כל הפוסקים שאכילת מזונות **אפויים** בשיעור קביעות סעודה מחייבת ברכת המזון לאחריהם. ולכן מי שאוכל עוגות שמרים וכדומה בשיעור קביעות סעודה – חייב בברכת המזון, ומי שאוכל שלוש עוגות שמרים כשכל עוגה שוקלת בערך 80 גרם חייב בברכת המזון. על כן, כיון שהקוגל עובר תהליך אפייה (אחרי הבישול של האטריות) נחשב – לדעת כמה פוסקים – למזונות אפויים שמחייב בברכת המזון לאחריו, ומי שאוכל ממנו שיעור קביעות סעודה שהוא כ-180 גרם, חייב בברכת המזון. ולכן, כדי לצאת מכל ספק יש להמנע שלא לאכול קוגל בשיעור שיש בו קביעות סעודה (180 גרם).

דיני הבדלה וסעודה רביעית

בעניין הבדלה במוציא שבת: לדעת הרמב"ם, אשה חייבת מדאורייתא כמו איש בהבדלה במוציא שבת. וכדי שהדבר יהיה ברור, יש לדעת שבהבדלה יש שני חיובים. יש חיוב הבדלה שמותרת לעשות מלאכות האסורות בשבת, ויש חיוב הבדלה המתרת באכילה.

אם הבעל איחר מבית הכנסת במוציא שבת והאשה רוצה לשטוף כלים או לכבד חשמלים שהיו דלוקים בשבת וכל כיוצא בזה ממלאכות שהיו אסורות בשבת – אסור לה לעשות כן אלא באחת משתי האפשרויות: אפשרות אחת היא אם התפללה בבית תפילת ערבית אחרי צאת שבת



קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



לך-לך - תשנ"ט 011 - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



חס, כבר אמרנו שאם הוא יבש לגמרי (בדין ביצה קשה) מותר לעשות כן בשבת, אלא שצריכים להזהר שבשעה שמיניחים את הבורקס החלבי או הבשרי על גבי המיחם עם המים החמים בשבת – נהפכו המים שבתוך המיחם לחלביים או לבשריים (בהתאם לבורקס), והוא הדין אם מיניחים קציצה בשרית על גבי המיחם של המים החמים – נהפכו כל המים לבשריים. ורק אם הרב יבוא וימדוד בשבת בסנטימטר (מותר למדוד בשבת לצורך דבר מצוה) את הקוטר של המיחם ואת הגובה של המים ויחשב האם יש שישים במים כנגד הבשר המשוער שנבלע במים – או אז יוחלט, ואפילו הכי תהי הבעיה לשנות את המים האלה עם קפה אחר כך. והוא הדין הפוך, אם הניחו בורקס חלבי על גבי מיחם עם חמים חמים בשבת.

וממילא יש בעיה אם נאמר שהמיחם עם החמים הפך לחלבי או לבשרי – לדעת שבשבת הבאה יש להתייחס למיחם הזה לחלבי או לבשרי ולא יוכלו להשתמש במים שבו לאכילת מאכלים הפכיים. ולפני שבת הבאה יצטרכו לעשות הגעלה למיחם, באופן שימלאו אותו במים וירתיחו אותם וכו' כדי הגעלת כלים באופן בליעה הזו. ואמנם בדיעבד אפשר להקל, אבל לכתחילה בודאי שצריכים הגעלה.

ועל כן – מי שרוצה לחמם דבר חלבי או בשרי על מיחם של מים חמים, יניח צלחת ועליה יניח את הדבר החלבה או הבשרי, באופן שהצלחת תחצוץ ותבודד את הבליעה של הדבר החלבי או הבשרי באותם המים. כלומר, שהמאכל החלבי או הבשרי לא יהיה מונח על גבי המיחם ישירות. ברור הדבר, שעל הסיר של החמין אסור להניח את הבורקס החלבי לחמם אותו. ואפילו אם מיניחים על גבי המיחם של החמין בשבת בורקס או כל מאכל שהוא פרווה, יש לדעת שהוא נעשה בשרי כמו החמין על ידי פעולה זאת.

היום רגילים להקפיד כל דבר. מקפידים חלות, מקפידים פיתות, מקפידים לחם – מקפידים! והנה בשבת בבוקר רוצים לאכול ולברך על לחם משנה ומגלים שהחלה או הפיתה קפואה. נוהגים לקחת את הפיתה או את החלה או את הלחם ומחממים אותם כדי להשתמש בהם לחם משנה ולאכילה בסעודת שבת. יש לדעת, שאם יש על החלה או על הפיתה או על הלחם גושים של קרח או של מים, צריכים לנגב אותם קודם שנוקטים כל פעולה לחימום בשבת. בר מן דין יש לדעת, שעל הפלטה ישירות אסור בשום פנים ואופן להניח את אותם הלחמים הקפואים. האפשרות שמתרת להשתמש בחלה או בפיתה קפואה הוא בהנחתה על גבי המכסה של המיחם כדי להפשירם. וגם אחרי שהניח את החלה או את הפיתה או את הלחם על גבי המכסה של המיחם ורואה שכבר התרככו, ורוצה להמשיך להניחם על גבי המכסה של המיחם כדי להצניחם ולשבת אותם שיהיו כמו צנימים, ואם עשה ככה וחשב ככה ונחיה ככה – אסורה כל אותה החלה באכילה בשבת. אדם שעושה צנימים בשבת, אמנם החלה כבר אפויה, אבל האפיה חשובה כדי שבת ללחם אבל לא לצנימים, ואם עושה לצנימים זה נחשב אפיה בבת ויש מי שאומר שחייב חטאת באופן זה.

אבל אם הניח לחם על גבי המיחם על מנת שיופשר, ולא שם לב ועבר זמן עד שנעשה צנימים – כיון שלא התכוון שיהיו צנימים אלא נעשו צנימים מאליהם ובלי כוונה תחילה, מותר לאכול מהם בשבת. לסיכום: לחם קפוא אסור להניחו על הפלטה ישירות אלא על גבי המיחם של החמים החמים בלבד או על סיר חם. ויש להוריד מהם קודם הנחתם את גושי הקרח או לנגב את המים שעליהם. וגם צריכים להזהר שלא להשאירם בכוונה תחילה זמן רב כדי להצניחם אלא שיופשר בלבד, או אז גם אם הצנימו מאליהם מותר באכילה בשבת.

עוד בענייני הקפאה בשבת, וכל המלאכות שדיברנו עד כה שייכות לאשה, למרות שגם הבעל עלול לקחת מהמקרר או מהמקפיד לחמם בשבת את אותו המאכל, אבל בדרך כלל האשה היא זו שממונה על הוצאת מאכלים קפואים והפשרתם לצורך הכנתם לסעודות השבת. ואדרבה, יש נשים שמקפידות לבקש מהבעלים שלהן שלא לעזור להן בהכנות לסעודות השבת, ואומרות להן שזו המצוה שייכת להן ולא שייכות לאנשים בכלל, וכמו

שבשילתי לכבוד שבת קודש הם, ויהי רצון שתשרה שכינה במעשי ידיי ושהמאכלים יהיו טעימים וערבים לכבוד שבת קודש."

התפקיד של הנשים בבית הוא לדאוג למאכלים טעימים וערבים לכבוד שבת קודש. ולא רק לכבוד שבת קודש אלא בכל המאכלים שהיא מכינה. וצריכה כל אשה לדעת כשהיא מכינה מאכלים לבניה שהולכים ללמוד תורה, או לבעלה שהולך להתפלל או ללמוד תורה או להשתתף בשיעורי תורה בערב או כל היום – זכות גדולה ומצוה גדולה היא בידה.

הכנת המאכלים בשבת

היום התבלבלנו מצורת הכנת כל המאכלים שמכינים לכבוד שבת. הנה פעם היו שופתים את הסירים על נפט ואחר כך על גז, ואחר כך הגיע החשמל והתחילו לשפות על פלטה או בתוך תנור חשמלי, כך שבכל תקופה ותקופה מכינים לנו כלים מכלים שונים ומשונים בהם משתמשים לכבוד שבת קודש. ויש לדעת שלכל כלי וכלי יש דין מיוחד משלו, ובודאי שלא נספיק לומר את כל ההלכות המיוחדות לכל כלי וכלי, אבל נאמר את הדברים היסודיים.

אם אדם מוציא אוכל מבושל. נתחיל בדוגמא פשוטה כדי לברר את הדברים: ביצה קשה. אם בישלו ביצה בערב שבת בישול גמור כך שהיתה קשה לגמרי וכך שמו אותה במקרר, ורוצים להוציא אותה ביום שבת ולאכול אותה, והם מבושלות כל צרכן ממש. בחרתי בדוגמא של ביצים כדי לצאת מבעיה של נוזלים בשבת, ובביצה המבושלת כל צרכה ממש חשובה כדבר יבש לחלוטין.

איך מחממים ביצה קשה (לגמרי) בשבת? הדין הוא כך: להניח אותה כמות שהיא על סיר שמונח על הפלטה, או להניח אותה על גבי מיחם של מים חמים – ובאופן זה מותר לכל הדעות. וזה אפילו אם הביצה חמה, ובלבד שהביצה התבשלה בערב שבת כל צרכה, ולא כמו שלפעמים מיניחים ביצה בתוך מים רותחים מעט זמן וכמו שאשה מכינה לפעמים לילדים ולתינוקות באופן שהביצה נשארת קצת רכה; ואם אותה ביצה התבשלה בערב שבת באופן זה – אין שום אפשרות לחמם אותה בשבת ואפילו לא לשפוך עליה מעט מים חמים אסור. והטעם, משום שברגע שהביצה לא בשלה כל צרכה ממש, כל פעולה נוספת מוסיפה בבישול של הביצה וזה אסור בשבת. לכן הדגשנו כל הזמן שאנחנו מדברים על ביצה קשה ממש.

להניח ביצה על גבי הפלטה ישירות – אין שום היתר! לא פלטה חשמלית ולא פלטה שעל גבי המבערים של הגז, ולא על שום מקור חום ישיר שמשתמשים בו לחימום ובישול מאכלים.

נוזל – יש חלב לתינוקות, חיום ברוך ה' יש אבקת חלב כשרה למהדרין ולא צריכים כבר לחמם חלב כמו פעם. אבל לו יצויר שאשה צריכה לחמם חלב לתינוק, אסור לה להניח את החלב על גבי המיחם או על גבי הסיר, ואפילו באופן שגם אם תניח את החלב על גבי המיחם כעשר שעות לא יגיע אלא לחום של ארבעים מעלות בלבד, אסור להניח על גבי אותו מיחם ואפילו לחמש דקות בלבד.

מתי מותר ובאיזה אופן מותר לחמם חלב בשבת?

יש לקחת סיר ובתוכו מים חמים ואפילו אם המים רותחים ממש אבל זה נמצא בתוך כלי, ולוקחים בקבוק של תינוק עם חלב ומכניסים אותו לתוך הכלי עם המים החמים וזה מחמם את החלב. ואני מדבר כרגע לכל הדעות. אמנם יש דעות המחלקות בין אם החלב יותר חם או פחות חם, אני כרגע לא נכנס למחלוקת הזאת.

יש קציצה שטוגנה בשמן ויש עליה מעט שומן, הקציצה היתה מונחת במקרר והשומן נקפא עליה, האם מותר להניח אותה על גבי מיחם או על גבי סיר בשבת כדי לחמם את הקציצה? לנוהגים כדעת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן ערוך מותר, ולנוהגים כדעת הרמ"א אסור לעשות כן מדין נולד.

וצריכים להזהר. בורקס גבינה או בורקס ממולא בבשר והוא יבש וקשה, ורוצה להניח על המיחם של המים החמים כדי לאכול אותו בשבת קצת



קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל



לך-לך - תשנ"ט 011 - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל



חבילה של קמח, קמח הוא מוקצה בשבת, כן אין שום שימוש לקמח בשבת, מה אדם עושה בקמח בשבת? לאכול – הוא לא אוכל קמח, לתת לבהמה – הוא לא יתן אחרי ששילם על זה ביוקר, אולי קמח מתולע יכול לחשוב לתת לפני הבהמה, אבל קמח רגיל בביתו אדם לא נותן לפני הבהמה, ולכן זה מוקצה, הרי זה לא ראוי לאכילה לא לאדם ולא לבהמה, ולכן זה מוקצה ואסור לנגוע בו בשבת.

והנפקא מינה לגבי שבת, הנה בארון המטבח מונחים קמח וסוכר וסולת וכדומה. יש לאשה לחשב את הנחת אותם המאכלים באופן שלא תקלע לידה בעיה של מוקצה, ותניח את הקמח ואת הסולת בנפרד, ואת הסוכר בנפרד, וכל כיוצא בזה.

ואם הניחה את הקמח בשורה הקדמית ומאחורי הקמח הניחה את הסוכר לדוגמא, או קפה או כל כיוצא בזה מהדברים הראויים לאכילה, הנה הקמח הוא מוקצה ולא יכולה להזיז את הקמח הזה בשבת. ושוב – אם אין לה בררה, תכניס את ידה פנימה עד למקום הסוכר ומבלי להזיז את הקמח אם יש אפשרות בדבר, ותמשוך את הסוכר, ואם חבילת הקמח נפלה – נפלה, ואין מה לעשות, כיון שהיא מוקצה ותשאר כך כל השבת. ושוב, לשם מה להכנס לכל הספקות הללו? על כן, מראש, כל הקפה והסוכר וכל מה שהוא ראוי לאכילה ואין בו דין מוקצה בשבת, ויש בהם שימוש שוטף ואולי תצטרך את זה בשבת, תניח את זה בקידמת הארון, או בצד הארון, באופן שתוכל להוציאם בשבת ולא תכנס לבעיה של מוקצה ביום שבת.

דיברנו על תא ההקפא, נדבר על תאי המקרר. הזכרנו קישואים וחצילים, הנה כמו כן גם תפוח אדמה שאינו מבושל נחשב למוקצה בשבת, ואסור לאדם לנגוע בתפוח אדמה שאינו מבושל בשבת, ונחשב למוקצה. לפני כמה שנים דיברתי על חצילים ואמרתי שלא רגילים לאכול חצילים כמות שהן חיים ונחשבים למוקצים בשבת כיון שאינם ראויים לאכילה, וקם אחד מהקהל ואמר לי: אדוני הרב, אנחנו אוכלים חצילים לא מבושלים! אמרתי לו אתה יוצא מן הכלל. הוא אמר לי: כל העדה שלי אוכלים חצילים לא מבושלים! אמרתי לו זה חידוש, כי כתוב במפורש שלא אוכלים חצילים לא מבושלים. הוא אמר לי, לנו יש חצילים מיוחדים וצבעם צבע מיוחד, וארוכים ויש להם טעם מיוחד שאפשר לאכול אותם לא מבושלים. אמרתי לו, אם כך זה באמת לא מוקצה בשבת ווק לך זה לא מוקצה, אבל לי ולשאר בני אדם זה מוקצה בשבת, ולי אסור לנגוע בהם בשבת.

נחזור. חצילים או קישואים או תפוחי אדמה – נחשבים למוקצה בשבת. למה? כי זה לא ראוי לאכילה לאדם, ואפילו אם זה ראוי לבהמה – אין אדם השפוי בדעתו שיתן חצילים או קישואים שקנה במיטב כספו לפני בהמה בשבת ולא מתיר ממנו דין מוקצה. אשר על כן, הנה יש במקרר מדפים ויש בתחתית המקרר ארגזים של ירקות. כמו כן, יש אנשים שמחזיקים ארגזי ירקות בצד במטבח. תשתדל האשה כל השבוע כולו להניח בנפרד את הירקות הראויים לאכילה כמות שהן ושאינן בהם דין מוקצה בשבת, ואת הירקות שאינם ראויים לאכילה כמות שהן בנפרד.

לו יצויר שהכניסה לארגז הירקות תפוחי אדמה, חצילים וגם מלפפונים והמלפפונים ירדו למטה מתחת לחצילים ולקישואים, ובאה בשבת ורוצה לעשות סלט ואין לה מלפפונים בהישג יד, אסור לה לקחת מלפפונים ולהכין מהם סלט בשבת. שמא תאמר אותה אשה שתכניס את ידה לתוך הארגז, ותברור ששם את המלפפון או את העגבניה ותוציא אותם, אמנם זה אפשרי, אבל בצורה כזאת יתנענע המוקצה כלאחר יד וזה אפשרי, אבל אין זה אפשרי אלא בדיעבד אבל לא לכתחילה.

ואם תאמר האשה שכיון שיש רק חציל אחד היא תוציא אותו, הרי שזה איסור בורר בשבת (שכן מוציאה את ה"פסולת" מתוך ה"אוכל") וזה עוד יותר חמור, כל כך חמורים האיסורים האלה בשבת.

שקבלו את הזכות במצות הדלקת הנר בערב שבת, כך כל ההכנות שהם לצורך ולכבוד שבת כגון הכנת השולחן ופריסת המפה הכנת המאכלים – זו מצוה של הנשים גרידא וזה נחשב להן כמו שמקריבים קרבן.

צריכים להזהר ביותר. אדם שיש לו תא הקפאה, ובאותו התא יש בשר קפוא או דגים קפואים ולא מבושלים – וכמו כן יש גלידה ויש גם חלות. שיהיה ברור: אם הגלידה חלבית, צריכים להזהר שלא להכניס לתא ההקפאה גלידה חלבית ליד בשר, ואין לומר שכיון שזה קפוא וזה בקופסה וזה סגור ולא יקרה שום דבר – ליתא, כיון שלפעמים קורה שמרוב הפעמים בהם פותחים את דלת תא ההקפאה, הלחם והגלידה או מפשירים מעט ועלול להתערבב עם הבשר ביחד ומתחילים להסתבך. על כן יש להקפיד לארוז את הבשר לבד ואת הגלידה כמו כן יש לארוז בעוד אריזה מיוחדת כך שאפילו אם יופשר או יתרכך, לא יבואו לנגוע האחד עם השני.

גם אם הקפיד בדבר וארוז את הבשר בניילון מיוחד, וכמו כן יש בתא ההקפאה דגים קפואים ולא צריך אותם לשבת, והם ממילא לא מבושלים ולא יצטרך אותם אלא עד יום ראשון והלאה באחד מימות השבוע – הנה פעם בזמן חז"ל היו לוקחים בשר חי ולא מבושל ומולחים אותו, שוטפים אותו ואוכלים אותו כמות שהוא, אבל בימינו אף אחד לא אוכל דבר כזה. והנפקא מינה בזה היא בעניין טלטול הבשר, שכיון שהיו רגילים בזמנם לאכול בשר כמות שהוא אחרי מליחה ושיטיפה, ממילא לא היה נחשב למוקצה והיה מותר בטלטול כמו כל מאכל אחר הראוי באכילה. אבל בימינו שאין רגילות כלל לאכול בשר שאינו מבושל, אסור לטלטל בשר שאינו מבושל כלל ועיקר בשבת, ונחשב למוקצה! שמא יאמר אדם שהוא יכול לתת את הבשר לכלבים ולכן לא נחשב למוקצה – אין בטענה זו כדי להתיר את הבשר בטלטול, כיון שכל בר דעת מבין שמי שיתן בשר חלק ויקר ערך ביותר הרי שחב למשווג גמור, כמו דלעת וכדומה.

או למשל אדם יש לו חצילים לא מבושלים או קישואים לא מבושלים, ושילם עליהם מחיר מלא והניח אותם במקרר, היעלה על הדעת שיבוא אדם ויתן מאותם ירקות יקרי הערך לתרנגולים ועופות שונים, ולכל היותר יתן בפניהם קישואים מקולקלים ומאוסים לבני אדם אבל לא יתן בפניהם מהירקות המשובחים שקונים במחיר מלא שהם סוג א' א'. אשר על כן החצילים והקישואים נחשבים ל"מוקצה" בשבת. ושמא יאמר אדם מה בכך אם נחשיב אותם ל"מוקצה" הרי ממילא לא נוגעים בהם, עוד נסביר את הנפקא מינה של דבר זה בהמשך.

התחלנו במקרר. יש במקרר דגים בשר וחלה. אשה צריכה לדעת תמיד להיות מסודרת ומחושבת בכל ענייני הבית, בארונות הבגדים ובמאכלים וסידורים. וזאת לא אני אומר אלא הרב (בעל ה"פן איש חי זצ"ל) אומר את זה בספרו (חוקי הנשים) להיות מסודר בכל. ולמה? אומר הרב שאשה מסודרת נחשבת כמו מלכה בביתה. אם אשה לא מסודרת, מכניסה לתוך תא ההקפאה את החלות ואת הפיתות ואת הבשר ואת הדגים, ובשבת לכשיצטרכו להוציא חלה תפתח את תא ההקפאה ולא תוכל להוציא את החלה שכן הבשר עוצר וחוצץ בינו לבין החלה אם הוא מונח בקידמת המקרר והחלה מאחוריו, והרי הבשר הוא מוקצה ואסור לנגוע בו בשבת! כמו כן הדגים מוקצים ואסור לנגוע בהם בשבת! אז אם יש לאשה י"ד ארוכה" כמו בתיה בת פרעה אז תוכל להכניס את ידה הארוכה לבפנים ותקח את החלה ותמשוך אותה החוצה, ואם יפול הבשר – יפול, ואם יפלו הדגים – יפלו ויצטרכו להשאר כך כל השבת מונחים על הרצפה. ואם יווצו הצידה ללא שיפלו – הרי זה על המזל שלה.

ואם כך הדבר, למה לאשה להכניס את עצמה לכל הדבר הזה! ובכלל, בערב שבת תניח את הלחמים ואת החלות שעלולים להצטרך להן במהלך שבת – בצד אחד, ואת הדגים ואת הבשרים הלא מבושלים שהם מוקצים – בצד האחר, באופן שכשירצו להוציא בשבת את החלה או את החלם הזה, תוכל להוציא אותו ללא שום בעיה של מוקצה.

דוגמא שניה: ארון מטבח.



קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל



לך-לך - תשנ"ט 011 - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי זְצוּק"ל



שאנחנו אומרים: "שְׁנֵי תְּכָרוֹן", כלומר שאבותינו הקדושים הקבורים במערת המכפלה לא נקראים מתים אלא נקראים "שְׁנֵי חֲבֵרוֹן", נבקש מרחל אמנו ונאמר לה קומי רחל, קול ברמה נשמע, תמשיכי להתפלל על עם ישראל, שה' יציל אותנו מכל מיני צרות ומכל מיני מצוקות ומכל מיני "פעילות" ומכל מיני חלוקת ארץ ישראל, ומכל מיני מחלות, ומכל מיני ייסורים, מכל מיני תאוונות, ותמיד נשמע שמועות טובות ובשורות טובות, ושבו בנים לגבולם בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן, בביאת משיח צדקנו, וכן יהי רצון ונאמר אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

ועל כן יש לדעת, שאפילו אם כל השבוע לא רוצה להיות מחושבת ומסודרת באופן סידור המאכלים במקרה ובארונו, לא אכפת לנו, כי זה בינה לבין בעלה, אבל בינה לבין הקדוש ברוך הוא חייבת להיות מסודרת באופן שכשתגיע למקרה או להקפאה או לארונו השונים במטבח, שתדע מה מותר לה ומה אסור לה להוציא, ושלא תהיה בעיה של נגיעה במוקצה בשבת.

דבר נוסף.

יש לפעמים דבר: אשה שרוצה להכין אוכל לילד, מה שמותר בשבת. למרות לילד סוגי ממרח בשבת - מותר. אמנם יש אומרים, שאבוקדו אסור למרוח בשבת. חמאה - מותר. ויש נוהגים שגם **אבוקדו מותר למרוח, וככה ההלכה**. אבל **לרסק אבוקדו בשבת** ולהפוך אותו למרוסק ממש בכלי המיוחד לו - **אסור**, אלא אם כן בשינוי, אבל אנחנו כרגע מדברים על מריחה על לחם, וזה מותר ואין בזה בעיה בשבת.

אבל, אם רוצה לעשות למשל **טחינה** נוזל, צריכה ללמוד קודם לכן ארבעה סעיפים בשולחן ערוך כדי לדעת - לא איך עושים טחינה, כי את זה היא תוכל ללמוד מאמא שלה, אבל היא צריכה לדעת את ההלכות הכרוכות בהכנת טחינה בשבת.

יש בעיה של בורר, יש בעיה של מרסק, יש בעיה של לש בשבת. **בעיה של בורר**: הנה אשה לוקחת לימון וסוחטת על הטחינה, אם הטחינה אסור לסחוט, אבל אם הטחינה קשה עדיין - מותר לסחוט. סחטה וירד גרעין של לימון בתוך הטחינה ורוצה להוציא אותו יש בזה דין בורר. ואם עשה כך - כל הטחינה אסורה באכילה בשבת. ואם עשתה כך במזיד - אסור לה כל חייה לאכול מאותה הטחינה, ולאחרים מותר אחרי שבת. אבל בשבת עצמה, בין שגתה ובין הזידה, אותה טחינה אסורה באכילה אם הוציאה ממנה את גרעין הלימון. וגם בסלט אותו הדבר, שאם סחטה לתוכה לימון מותר, אבל אם נפל לתוכה גרעין והוציאה ממנו את הגרעין - בין בשוגג ובין במזיד הסלט נאסר באכילה.

דבר שני: רוצים טחינה בשבת. יש נשים שזריזות או אומניות ומקצועיות, ושופכות מים בטחינה, וכבר בתוך כדי שמערבבות את הטחינה עם המים, נהפכה הטחינה לנוזלית. אם כך הדבר שנהפכה הטחינה לנוזלית תוך כדי בחישה - אין בעיה בזה בשבת. אלא שאז יהיה אסור לסחוט לתוכה לימון, ותצטרך לסחוט לימון על לחם ולהכניס אותו לתוך הטחינה, או שתצטרך להשאיר את הטחינה בלי לימון, או שתכניס מיץ לימון משומר ומוכן מראש.

אבל אשה שברך כלל כשעושה טחינה, שמה קודם מעט לימון ומתחילה לערבב את זה וזה נעשה קשה, ואחר כך מוסיפה עוד מים ועוד מים ועוד לימון עד שמקבל מרקם דליל וטוב - פעולה כזאת אסורה בשבת. כי ברגע שהופכת את הטחינה לקשה - זה נקרא מלאכת "לש", ולמרות שאחר כך זה ייהפך לדליל, זה לא משנה, כי בתחילת התהליך לא היה כך. ועל כן צריכים מאוד להזהר. ואני אומר את הדוגמאות של הדברים שאנחנו הבאנו.

מכאן, שכמו שאדם חייב ללמוד הלכות שבת, כך גם אשה חייבת ללמוד הלכות שבת. וכמו שאדם חייב ללמוד הלכות קידוש, כך גם אשה חייבת ללמוד הלכות קידוש והבדלה. ובהלכות שבת יש דינים מיוחדים שעל האשה לדעת יותר מאשר האיש. בדיני הדלקת הנר אשה בדרך כלל בקיאה ואין מה להוסיף בהן, אבל כמו שאמרנו - בדיני חימום והאופנים המותרים והאסורים, מכיון שכל הבית תלוי בידה, צריכה אשה מאוד להזהר לדעת את ההלכות הקשורות בזה, וכמו כן איך לסדר את המטבח באופן שלא תהיה בעיה של בורר, ובחימום המאכלים שלא תהיה בעיה של בישול וכן בשאר הדברים.

מכיון שאנחנו נמצאים במוצאי שבת קודש של פרשת לך לך, ובלייל ההילולא של פטירת רחל אמנו עליה השלום, נבקש משרה אמנו שכמו

